

ANDRZEJ REGLIŃSKI*

Archiwum Państwowe w Gdańsku, Oddział w Gdyni

ORCID: 0009-0007-0575-8717

Źródła do dziejów Łęborka w zasobie Archiwum Państwowego w Gdańsku – część II (akta po 1945 r.)

W pierwszej części omówiona została dokumentacja wytworzona do zakończenia II wojny światowej, znajdująca się w zasobie Archiwum Państwowego w Gdańsku i mogąca stanowić źródła do dziejów Łęborka, w drugiej – akta powstałe po 1945 r. Trzeba też w tym miejscu zaznaczyć, że, podobnie jak poprzednio¹, ten krótki przegląd dotyczy wyłącznie całych zespołów związanych z Łęborkiem, bowiem na pewno istnieje wiele pojedynczych teczek czy dokumentów, zawierających informacje na temat tego miasta i omawianego okresu, ale znajdujących się w zespołach na pozór z nim nie związanych². W niniejszej pracy jako zakres chronologiczny przyjęto lata 1945–1975. Datę końcową wyznacza reforma administracyjna. Oddzielny powiat łęborski funkcjonował właśnie do 1975 r. i był częścią województwa gdańskiego. Stąd też akta instytucji działających w Łęborku trafiły bezpośrednio do Wojewódzkiego Archiwum Państwowego w Gdań-

* Andrzej Regliński – kierownik Archiwum Państwowego w Gdańsku, Oddział w Gdyni. Zainteresowania badawcze: średniowiecze (Zakon Krzyżacki w Prusach), historia najnowsza i regionalna (powstanie, administracja i rozwój Gdyni), archiwistyka (postępowanie z dokumentacją).

¹ A. Regliński, *Źródła do dziejów Łęborka w zasobie Archiwum Państwowego w Gdańsku – część I*, „Szczecińskie Studia Archiwalno-Historyczne” 2022, nr 6, s. 139–151.

² Takie materiały mogą znajdować się w zespołach administracji ogólnej przechowywanych przez Archiwum Państwowe w Gdańsku (dalej cyt. APG), takich jak: Urząd Wojewódzki w Gdańsku 1945–1975 (APG, nr zesp. 1164), Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Gdańsku (APG, sygn. 1280), Urząd Wojewódzki w Gdańsku 1973–2006 (APG, nr zesp. 2375) czy też partii politycznych, np. Komitet Wojewódzki PPR w Gdańsku (APG, nr zesp. 2598) czy Komitet Wojewódzki PZPR w Gdańsku (APG, nr zesp. 2348). Ze względu na ramy objętościowe tego artykułu oraz ilość dokumentacji znajdującej się w tych zespołach niemożliwe było przeprowadzenie pełnych poszukiwań źródeł dotyczących dziejów Łęborka.

sku³. Likwidacja powiatów w 1975 r., a także zmiany administracyjne i utworzenie 49 mniejszych województw spowodowały, że Lębork znalazł się w województwie słupskim i od tego momentu dokumentacja kategorii A była już przekazywana do Wojewódzkiego Archiwum Państwowego w Koszalinie Oddział Terenowy w Słupsku⁴. Stąd też duża część interesujących nas akt związanych z historią w Lęborku po 1945 r. przechowywana jest w słupskim oddziale AP w Koszalinie, a także poza archiwami państwowymi – tutaj do najważniejszych należą Oddziałowe Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Gdańsku czy Archiwum Wojskowe w Toruniu.

Powstanie po wojnie polskiej administracji państwowej w Lęborku było konsekwencją decyzji Rady Ministrów z 7 lipca 1945 r., która włączała te tereny do województwa gdańskiego jako powiat lęborski⁵. Zapoczątkowało to proces tworzenia tutaj nowej administracji, czego pierwszym efektem było powstanie Zarządu Miejskiego z burmistrzem Stanisławem Zajączkowskim na czele. Organizacja i zakres działania zarządu był oparty na przedwojennej ustawie z 23 marca 1933 r. o częściowej zmianie ustroju samorządu terytorialnego, który określał, że organem zarządzającym i wykonawczym w miastach jest zarząd miejski z burmistrzem⁶. Obok zarządu podstawowym organem administracji dla miast od 1944 r. były miejskie rady narodowe, dlatego też w lipcu 1945 r. powstała Miejska Rada Narodowa w Lęborku. Dokumentacja tych organów administracji ogólnej stanowi zespół akt Miejskiej Rady Narodowej i Zarządu Miejskiego w Lęborku z lat 1945–1950. Zbiór jest stosunkowo niewielki i obejmuje najważniejsze dokumenty, takie jak: protokoły z posiedzeń miejskiej rady narodowej i prezydium, uchwały zarządu miejskiego, budżety i preliminarze budżetowe, sprawozdania okresowe, akta personalne radnych (23 teczek)⁷.

³ Archiwum Państwowe w Gdańsku zostało utworzone 16 XII 1946 r., w latach 1951–1983 funkcjonowało jako Wojewódzkie Archiwum Państwowe w Gdańsku, a w 1983 r. powrócono do nazwy Archiwum Państwowe w Gdańsku (*75-lecie Archiwum Państwowego w Gdańsku 1946–2021*, Gdańsk 2021, s. 9–11).

⁴ Także w przypadku słupskiego archiwum nazwa się zmieniała. W latach 1975–1980 działał w Słupsku Oddział Terenowy Wojewódzkiego Archiwum Państwowego w Koszalinie, w okresie 1980–1983 Wojewódzkie Archiwum Państwowe w Słupsku, od 1983 do 1994 r. Archiwum Państwowe w Słupsku, a od 1995 r. ponownie zostało włączone do Archiwum Państwowego w Koszalinie jako Oddział w Słupsku.

⁵ *Dzieje Lęborka*, red. J. Borzyszkowski, Gdańsk 2009, s. 566.

⁶ J. Bardach, B. Leśnodorski, M. Pietrzak, *Historia państwa i prawa polskiego*, Warszawa 1976, s. 542–543.

⁷ Archiwum Państwowe w Gdańsku Oddział w Gdyni (dalej cyt. APG OG), nr zesp. 39, wcześniej APG, nr zesp. 1656, inwentarz ze wstępem opracował H. Polak.

W granicach nowo utworzonego powiatu znalazły się 2 miasta (Lębork i Łeba) i 8 gmin (Cewice, Choczewo, Gniewino, Łebień, Łęczyce, Nowa Wieś, Rozłazino i Wicko). Na podstawie dekretu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z 21 sierpnia 1944 r. o trybie powołania władz administracji ogólnej I-ej i II-ej instancji, w powiatach tworzono starostwa powiatowe, kierowane przez starostów, pełniące rolę organów wykonawczych administracji ogólnej, które funkcjonowały w latach 1945–1950. Takie starostwo utworzono także w Lęborku, a dokumentacja z działalności tego urzędu stanowi zespół akt Starostwo Powiatowe i Powiatowa Rada Narodowa w Lęborku i obejmuje materiały z lat 1945–1951 przechowywane

Dni Lęborka, 1961 r., sygn. 31/542.

w układzie strukturalnym z podziałem na poszczególne referaty⁸. Do najbardziej wartościowych akt (oprócz typowych dla tego rodzaju instytucji protokołów z posiedzeń prezydium i powiatowej rady narodowej oraz komisji) należą materiały związane z ewidencją ruchu ludności, repatriacją i przesiedleniami ludności, osadnictwa, odszkodowań wojennych, nadań własności (Państwowy Fundusz Ziemi), kontroli i inspekcji w gminach (387 teczek).

⁸ APG OG, nr zesp. 36, wcześniej APG, nr zesp. 1645, inwentarz i wstęp – H. Polak.

Dni Łęborka, 1961 r., sygn. 31/542.

Uchwalona 20 marca 1950 r. ustawa o terenowych organach jednolitej władzy państwowej wprowadziła nowy system administracji państwowej – starostwa powiatowe zostały zlikwidowane, a ich miejsce zajęły prezydia powiatowej rady narodowej, funkcjonujące do 1975 r.⁹ Po likwidacji powiatu łęborskiego w 1975 r. akta Prezydium Powiatowej Rady Narodowej i Urzędu Powiatowego w Łęborku trafiły do Archiwum Państwowego w Gdańsku, gdzie utworzono zespół o takiej nazwie¹⁰. Jest on dość obszerny (inwentarz obejmuje 692 teczki z lat 1950–1975), a akta uporządkowane są w układzie strukturalnym z podziałem na (w nawiasach rodzaj akt):

1. Wydział Organizacyjno-Prawny (protokoły z sesji powiatowej rady narodowej i poszczególnych komisji oraz posiedzeń prezydium, spotkania posłów i radnych z wyborcami, konferencje i narady naczelników gmin, zarządzenia naczelnika powiatu, zmiany w podziale administracyjnym, skargi i wnioski, kontrole w nadzorowanych jednostkach – sygn. 1-310);
2. Powiatowa Komisja Planowania Gospodarczego (plany gospodarcze i sprawozdania z ich wykonania, bilanse, opracowania analityczne – sygn. 311-372);
3. Wydział Finansowy (budżety i sprawozdania z ich wykonania – sygn. 373-468);

⁹ Dziennik Ustaw 1950, Nr 14, poz. 130.

¹⁰ APG, nr zesp. 1587, obecnie APG OG, nr zesp. 31, inwentarz i wstęp – H. Polak.

4. Wydział Oświaty (sprawozdania statystyczne dot. sieci szkół, wykazy nauczycieli, sprawozdania z wizytacji oraz skargi zażalenia – sygn. 469-525);
5. Wydział Kultury (sprawozdania opisowe i statystyczne dot. upowszechniania kultury, materiały pokontrolne, wycinki prasowe i fotografie z obchodów dni Lęborka – sygn. 526-543);
6. Wydział Spraw Wewnętrznych (sprawozdania i informacje z działalności, statystyka ewidencji i ruchu ludności, protokoły pokontrolne oraz sprawy stowarzyszeń i związków – sygn. 544-570);
7. Wydział Rolnictwa i Leśnictwa (protokoły z narad, plany i sprawozdania, informacje, analizy dot. rolnictwa, materiały pokontrolne – sygn. 571-611);
8. Wydział Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej (plany i sprawozdania, analizy, sprawy usług dla ludności, limity i plany przedsiębiorstw komunalnych – sygn. 612-622);
9. Wydział Handlu, Przemysłu i Usług (informacje dot. rozwoju sieci handlowej i gastronomicznej, plany i sprawozdania – sygn. 623-639);
10. Wydział Zdrowia i Opieki Społecznej (plany i sprawozdania, kontrole jednostek podległych – sygn. 640-650);
11. Wydział Zatrudnienia i Spraw Socjalnych (bilanse siły roboczej, kontrole, sprawozdania dla GUS – sygn. 651-692).

Wspomniana ustawa o terenowych organach jednolitej władzy państwowej z 1950 r. wprowadziła także w całym kraju, w miejsce dotychczasowych burmistrzów i zarządów miejskich, prezydium miejskich rad narodowych. Akta Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Lęborku z lat 1950–1973 stanowią odrębny zespół w zasobie APG¹¹. Znajdują się tam: protokoły z sesji miejskiej rady narodowej oraz poszczególnych komisji, protokoły ze spotkań radnych z wyborcami, protokoły z posiedzeń prezydium, rejestry uchwał, sprawozdania z działalności miejskiej rady narodowej i jej organów, wycinki prasowe, protokoły z kontroli zewnętrznych i wewnętrznych, budżety i bilanse miasta, plany finansowo-gospodarcze oraz bilanse i sprawozdania przedsiębiorstw miejskich i komunalnych oraz protokoły pokontrolne.

¹¹ APG OG, nr zesp. 23, wcześniej APG, nr zesp. 1719, inwentarz i wstęp – H. Polak.

Żakinada, Dni Łęborka, 1963 r., sygn. 31/543.

Grupa rajców młodzieżowych, Dni Łęborka, 1963 r., sygn. 31/543.

Oprócz tego z omawianego okresu (1945–1975) zachowały się także akta ówczesnych rad narodowych działających w powiecie łęborskim:

Nr zespołu	Nazwa zespołu	Daty skrajne	Rozmiar j.a. – mb.
44	Gminna Rada Narodowa w Cewicach	1945–1954	51 – 0,42
45	Gminna Rada Narodowa w Choczewie	1945–1954	92 – 0,72
46	Gminna Rada Narodowa w Gniewinie	1945–1954	90 – 0,96
47	Gminna Rada Narodowa w Łebieniu	1945–1954	77 – 0,70
48	Gminna Rada Narodowa w Łęczycach	1945–1954	64 – 0,47
49	Gminna Rada Narodowa w Nowej Wsi	1945–1954	78 – 0,62
50	Gminna Rada Narodowa w Rozłazinie	1945–1954	71 – 0,51
51	Gminna Rada Narodowa w Wicku	1945–1954	91 – 0,98

Ustawa z 25 września 1954 r. zlikwidowała gminy, a w ich miejsce wprowadziła nowe jednostki podziału administracyjnego PRL – gromady (w sumie było ich w powiecie łęborskim 18). Stanowiły one mniejsze jednostki administracyjne obejmujące kilka wsi. Gromady, z gromadzkimi radami narodowymi (GRN) jako organami władzy najniższego stopnia na wsi, funkcjonowały do momentu ich zniesienia z dniem 1 stycznia 1973 r. Zachowaną dokumentację przechowywaną w APG Oddział w Gdyni prezentuje poniższa tabela:

Nr zespołu	Nazwa zespołu	Daty skrajne	Rozmiar j.a. – mb.
299	Prezydium Gromadzkiej Rady Narodowej w Bożympołu Wielkim	1954–1972	53 – 0,91
300	Prezydium Gromadzkiej Rady Narodowej w Brzeźnie Łęborskim	1956–1959	10 – 0,08
301	Prezydium Gromadzkiej Rady Narodowej w Cewicach	1955–1972	47 – 0,90
302	Prezydium Gromadzkiej Rady Narodowej w Choczewie	1955–1972	109 – 1,77
303	Prezydium Gromadzkiej Rady Narodowej w Garczegorzu	1955–1959	17 – 0,12
304	Prezydium Gromadzkiej Rady Narodowej w Łebieniu	1955–1973	50 – 1,13
305	Prezydium Gromadzkiej Rady Narodowej w Łebuni	1955–1958	11 – 0,08
306	Prezydium Gromadzkiej Rady Narodowej w Łęczycach	1955–1972	81 – 1,60

307	Prezydium Gromadzkiej Rady Narodowej w Maszewie	1954–1957	10 – 0,07
308	Prezydium Gromadzkiej Rady Narodowej w Nowej Wsi Lęborskiej	1954–1973	59 – 1,45
309	Prezydium Gromadzkiej Rady Narodowej w Pogorzelicach	1955–1972	22 – 0,25
310	Prezydium Gromadzkiej Rady Narodowej w Redkowicach	1955–1957	14 – 0,12
311	Prezydium Gromadzkiej Rady Narodowej w Rozłazinie	1954–1972	94 – 1,55
312	Prezydium Gromadzkiej Rady Narodowej w Sasinie	1955–1968	43 – 0,50
313	Prezydium Gromadzkiej Rady Narodowej w Szczenurzu	1956–1959	11 – 0,10
314	Prezydium Gromadzkiej Rady Narodowej w Tawęcinie	1955–1958	12 – 0,10
315	Prezydium Gromadzkiej Rady Narodowej w Wicku	1954–1972	67 – 1,35
316	Prezydium Gromadzkiej Rady Narodowej w Zwartowie	1954–1961	29 – 0,30

Po omówieniu akt związanych z typową ogólną administracją terenową możemy przejść do dokumentacji o podobnym charakterze, ale mającej swoją własną specyfikę ze względu na zawartość, czyli organów administracji specjalnej. W tym przypadku APG przechowuje dwa takie zbiory akt. Pierwszym jest bardzo ciekawy zespół o nazwie Powiatowe Biuro Geodezji i Urzędzeń Rolniczych (PBGiUR) w Lęborku¹². Biuro to powstało jako oddział terenowy Wojewódzkiego Biura Geodezji i Urzędzeń Rolnych w Gdańsku, wyodrębnionego w 1962 r. z Wydziału Rolnictwa i Leśnictwa Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Gdańsku. Jako agenda terenowa zajmowała się klasyfikacją gruntów, ich pomiarami, przygotowaniem terenów pod inwestycje, a także sporządzaniem map i innej niezbędnej dokumentacji. Biuro w Lęborku obejmowało swym zasięgiem 9 gromad: Bożepole Wielkie, Cewice, Choczewo, Łebień, Łęczyce, Nowa Wieś Lęborska, Rozłazino, Sasino, Wicko oraz miasta Lębork i Łebę. W 1965 r. uchwałą Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej (WRN) w Gdańsku nastąpiła zmiana nazwy na Powiatowe Biuro Geodezji i Urzędzeń Rolnych, podlegające kierownikowi Wydziału Rolnictwa i Leśnictwa Prezydium Po-

¹² APG OG, nr zesp. 34, wcześniej APG, nr zesp. 1601.

wiatowej Rady Narodowej (PRN) w Lęborku. Nadzór nad działalnością sprawował dyrektor Wojewódzkiego Biura Geodezji i Urzędzeń Rolnych w Gdańsku. W 1975 r. w związku z reformą administracyjną i zniesieniem powiatów powiatowe biura geodezji przestały istnieć, a akta trafiły do APG.

Lębork – mapa z 1863 r., sygn. 34/2572.

Zespół ten składa się z dwóch części: dokumentacji aktowej oraz geodezyjno-kartograficznej. Wśród akt znajdziemy rejestry pomiarowo-klasyfikacyjne stanu posiadania miasta i poszczególnych wsi powiatu lęborskiego, zestawienia gruntów użytkowanych przez właścicieli gospodarstw, zestawienia powierzchni – rejestry gruntów miast i gromad, rejestry gruntów spółek spółdzielni produkcyjnych, księgi parcel, wykazy właścicieli, wykazy zmian gruntowych, księgi zamówień, korespondencję, akta techniczne i formalno-prawne majątków i gospodarstw rolnych oraz plany zagospodarowania terenowego z lat 1865–1966 (sygn. 1-1095). Z powyższego wynika, że znajduje się tu nie tylko dokumentacja powojenna, ale także bardzo duży zbiór akt wytworzonych przed 1945 r., a więc odnoszących się do okresu, gdy ziemia lęborska była częścią Niemiec. W drugiej części, obejmującej

dokumentację geodezyjno-kartograficzną, mamy wyłącznie mapy uzupełniające dotyczące Lęborka oraz kilkudziesięciu miejscowości z terenu powiatu lęborskiego, sporządzone jeszcze przed powstaniem PBGiUR w Lęborku w latach 1838–1943, a przejęte przez Biuro i włączone do zespołu (łącznie 1483 mapy, sygn. 1096-2578).

Drugim zespołem związanym z administracją specjalną jest dokumentacja Powiatowego Inspektoratu Statystycznego w Lęborku¹³. Warto tutaj wspomnieć, że początki tworzenia tego typu urzędów związane są z uchwałą Rady Ministrów z 17 kwietnia 1950 r. w sprawie składu, podziału pracy i trybu działania prezydium rad narodowych, określającą sposób tworzenia wydziałów i referatów w tych organach, która przewidywała, że sprawami statystyki będą się zajmować wydziały planowania. Następna uchwała z 1952 r. przekazała zagadnienia statystyki do miejskich komisji planowania gospodarczego (w ramach referatów statystyki), a w 1953 r. komórki statystyczne przekształcono w samodzielne jednostki organizacyjne prezydiów rad narodowych i wszystkie dotychczasowe zadania takich referatów przeszły do wydziałów statystyki i statystyków powiatowych¹⁴. Do ich obowiązków należało m.in. zbieranie materiałów statystycznych i opracowywanie zestawień zbiorczych, nadzór nad wykonywaniem prac sprawozdawczych na terenie powiatu, wykonywanie zadań zleconych przez wydziały statystyki prezydiów WRN, czy udzielanie informacji statystycznych. W 1962 r. nastąpiła całkowita reorganizacja urzędów statystyki państwowej, zniesiono wydziały statystyki prezydiów wojewódzkich, powiatowych i miejskich rad narodowych, a w ich miejsce powołano powiatowe i miejskie inspektoraty statystyczne, które zakończyły działalność na mocy ustawy z 28 maja 1975 r. o dwustopniowym podziale administracyjnym¹⁵. Na zachowane akta Powiatowego Inspektoratu Statystycznego w Lęborku składają się: szacunki plonów rolnych, ogrodniczych i gospodarczych, plany terenowe, sprawozdania statystyczne z wykonania planu produkcji, rolnictwa, skupu produktów rolnych, transportu i łączności, budownictwa, obrotu towarowego, realizacji czynów społecznych, zakresu gospodarki komunalnej i mieszkaniowej, kultury, oświaty, ruchu na-

¹³ APG OG, nr zesp. 405, wcześniej APG, nr zesp. 3065.

¹⁴ Uchwała nr 912 Rady Ministrów z 10 X 1952 r. w sprawie organizacji i zakresu działania terenowych komisji planowania gospodarczego (M.P. 1952, Nr 94, poz. 1459); uchwała nr 576 Rady Ministrów z 1 VIII 1953 r. o zmianie instrukcji nr 3 w sprawie tworzenia wydziałów i referatów prezydiów rad narodowych (M.P. 1953, Nr 75, poz. 896).

¹⁵ M.P. 1975, Nr 16, poz. 91.

turalnego ludności, zdrowia i opieki społecznej, bezpośredniej sprzedaży wyrobów i zaopatrzenia rynku, z wykonania planu produkcji, zatrudnienia oraz funduszu płac i innych wynagrodzeń, przemysłu terenowego, państwowego i spółdzielczego, jak również spisy pogłowia zwierząt gospodarskich, sprawozdania kółek rolniczych oraz ankiety gospodarstw rolnych z lat 1955–1974 (192 pozycje).

Kolejną grupą akt związaną z Lęborkiem i przechowywaną w APG jest dokumentacja partii politycznych oraz organizacji młodzieżowych¹⁶. Z akt partii działających w Lęborku w latach 1945–1949 zachowały się materiały Polskiej Partii Robotniczej (PPR) i Polskiej Partii Socjalistycznej (PPS). Komitet Powiatowy PPR w Lęborku powstał 1 czerwca 1945 r., a zbiór akt zawiera m.in. protokoły z konferencji powiatowych, korespondencje, protokoły i sprawozdania, protokoły narad sekretarzy kół i aktywu, ankiety oraz materiały Komisji Kontroli Partyjnej z lat 1946–1948 (42 teczki)¹⁷. Z kolei zespół Powiatowy Komitet PPS w Lęborku obejmuje materiały z lat 1945–1948 i są to protokoły konferencji powiatowych i posiedzeń plenarnych, protokoły i sprawozdania Powiatowej Komisji Rewizyjnej, instrukcje i okólniki, korespondencja, protokoły narad sekretarzy kół i aktywu powiatowego, raporty i sprawozdania pełnomocnika powiatowego PPS ds. wyborów do sejmiku ustawodawczego, protokoły i sprawozdania komitetów miejskich w Lęborku i Łebie, gminnych w Cewicach, Choczewie, Gniewinie, Łebieniu, Łęczycach, Nowej Wsi, Rozłazinie i Wicku; protokoły posiedzeń powiatowej komisji weryfikacyjnej, wykazy aktywu, wykluczonych i wydalonych z partii, wykazy i informacje, korespondencja dot. zagadnień administracyjnych i ekonomicznych, referatu kobiecego oraz rzecznika kontroli partyjnej (23 pozycje)¹⁸.

Po połączeniu na kongresie zjednoczeniowym w grudniu 1948 r. PPR i PPS w Polską Zjednoczoną Partię Robotniczą (PZPR), w Lęborku i całym powiecie zaczęły funkcjonować struktury tej partii w formie komitetów oraz organizacji partyjnych podległych Komitetowi Powiatowemu w PZPR w Lęborku. Najważniejsze materiały tej partii znajdują się w zespole Komitet Powiatowy PZPR w Lęborku [1949–1975], są to m.in. protokoły z konferencji, posiedzeń plenarnych, egzekutywy, ko-

¹⁶ Akta PPS, PPR i PZPR zostały przejęte przez APG w 1990 r. z Archiwum Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Gdańsku (na ten temat: *Wojna o akta. Studia i materiały źródłowe*, IPN Gdańsk 2001 oraz A. Regliński, *Akta PZPR w zasobie Archiwum Państwowego w Gdańsku*, „Historia-Archiwa-Gdańsk”, t. 1, Gdańsk 2018, s. 147–176). O zasobie APG Oddział w Gdyni: A. Regliński, *Archiwum Państwowe w Gdańsku Oddział w Gdyni. Przewodnik po zasobie archiwalnym*, Warszawa 2007.

¹⁷ APG OG, nr zesp. 764, wcześniej APG, nr zesp. 2603.

¹⁸ APG OG, nr zesp. 805, wcześniej APG, nr zesp. 2621.

misji rewizyjnej, komisji porozumiewawczej stronnictw politycznych oraz komisji porządku, bezpieczeństwa i wymiaru sprawiedliwości; protokoły z narad i odpraw aktywu i sekretarzy podstawowych organizacji partyjnych, informacje, sprawozdania, oceny i ankiety oraz materiały powiatowego frontu jedności narodu (182 teczek)¹⁹. Znacznie mniejszy jest zbiór akt Komitetu Miejskiego PZPR w Lęborku, który obejmuje tylko 8 tomów z lat 1949–1962 (protokoły z konferencji miejskiej i posiedzeń plenarnych, ankiety statystyczne oraz sprawozdania)²⁰. Do tego dochodzą jeszcze materiały podstawowych organizacji partyjnych (POP) w Lęborku przedstawionych w tabeli poniżej:

Nr zespołu	Nazwa zespołu	Daty skrajne	Rozmiar j.a. – mb.
528	POP PZPR w Lęborskich Zakładach Ceramiki Budowlanej w Lęborku	1949–1963	
529	POP PZPR w Lęborskich Zakładach Roszarniczych w Lęborku	1949–1972	
530	POP PZPR w Powiatowym Związku Gminnych Spółdzielni „Samopomoc Chłopska” w Lęborku	1949–1963	
531	POP PZPR w Powiatowym Przedsiębiorstwie Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Lęborku	1972–1974	
532	POP PZPR w Powszechnej Spółdzielni Spożywców „Zgoda” w Lęborku	1949–1974	
533	POP PZPR w Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Lęborku	1949–1963	
534	POP w Przedsiębiorstwie Gospodarki Komunalnej w Lęborku	1949–1972	
535	POP PZPR w spółdzielniach pracy w Lęborku	1949–1963	
536	POP PZPR w Wielozakładowym Przedsiębiorstwie Państwowych Gospodarstw Rolnych w Lęborku	1972	
537	POP PZPR w Zakładach Przemysłu Drzewnego w Lęborku	1952–1973	

W aktach tych znajdują się dość powtarzalne protokoły z zebrań POP oraz sprawozdania z ich działalności.

¹⁹ APG OG, nr zesp. 322, wcześniej APG, nr zesp. 2652, wstęp i inwentarz – A. Regliński.

²⁰ APG OG, nr zesp. 328, wcześniej APG, nr zesp. 3022. Akta wytworzone po 1975 r. przechowywane są w Archiwum Państwowym w Koszalinie Oddział w Słupsku i stanowią zespół nr 564.

Wśród akt PZPR dotyczących powiatu łęborskiego znajdziemy jeszcze w zasobie APG materiały związane z działalnością komitetów gminnych w latach 1949–1954:

Nr zespołu	Nazwa zespołu	Daty skrajne	Rozmiar j.a. – mb.
338	Komitet Gminny PZPR w Cewicach	1949–1954	6 – 0,2
339	Komitet Gminny PZPR w Choczewie	1949–1954	4 – 0,11
341	Komitet Gminny PZPR w Łebieniu	1949–1954	4 – 0,11
342	Komitet Gminny PZPR w Łęczycach	1949–1954	5 – 0,13
343	Komitet Gminny PZPR w Nowej Wsi	1949–1954	5 – 0,13
344	Komitet Gminny PZPR w Wicku	1949–1954	2 – 0,07

A po reformie z 1954 r. i likwidacji gmin – komitetów gromadzkich działających w latach 1955–1972 w powiecie łęborskim:

Nr zespołu	Nazwa zespołu	Daty skrajne	Rozmiar j.a. – mb.
366	Komitet Gromadzki PZPR w Bożympolu Wielkim	1955–1970	5 – 0,12
367	Komitet Gromadzki PZPR w Cewicach	1955–1972	8 – 0,22
368	Komitet Gromadzki PZPR w Choczewie	1955–1972	9 – 0,25
369	Komitet Gromadzki PZPR w Łebieniu	1955–1970	8 – 0,23
370	Komitet Gromadzki PZPR w Łęczycach	1955–1972	8 – 0,21
371	Komitet Gromadzki PZPR w Nowej Wsi Łęborskiej	1955–1972	3 – 0,33
372	Komitet Gromadzki PZPR w Wicku	1955–1972	6 – 0,16

Oprócz akt partii politycznych z okresu PRL w zasobie APG znajduje się kilka zespołów organizacji młodzieżowych z tego okresu, a mianowicie: Związku Młodzieży Polskiej (ZMP), Związku Młodzieży Wiejskiej (ZMW) i Związku Młodzieży Socjalistycznej (ZMS):

- Zarząd Powiatowy Związku Młodzieży Polskiej w Łęborku [1951–1956]²¹;
- Zarząd Powiatowy Związku Młodzieży Wiejskiej w Łęborku [1967–1970]²²;
- Zarząd Powiatowy Związku Młodzieży Socjalistycznej w Łęborku [1957–1975]²³.

²¹ APG OG, nr zesp. 398.

²² APG OG, nr zesp. 849.

²³ APG OG, nr zesp. 870.

We wszystkich przypadkach są to akta zarządów powiatowych tych organizacji działających w Lęborku, najpierw ZMP, a później, po jego formalnym rozwiązaniu, nowo powołanych w 1957 r. ZMS (w latach 1957–1964 obowiązywała nazwa Komitet Powiatowy ZMS w Lęborku) oraz ZMW (choć tylko dla krótkiego okresu z lat 1967–1970)²⁴. Na akta składają się charakterystyczne dla tego rodzaju organizacji materiały, takie jak: protokoły z konferencji powiatowych i sprawozdawczo-wyborczych, protokoły z posiedzeń plenarnych i prezydium, sprawozdania, oceny, informacje. Do tego dochodzi niewielki zespół akt Koła Związku Młodzieży Socjalistycznej przy Zakładach Wytwórczych Aparatury Rozdzielczej im. Dimitrowa Z-3 w Lęborku, zawierający materiały z zakładowej konferencji sprawozdawczo-wyborczej z 1971 r. (1 teczka)²⁵. Dokumentacja organizacji młodzieżowych zachowała się w dość szczerkowym stanie, na co złożyły się brak wytycznych dotyczących gromadzenia i przechowywania tego typu akt w PRL, jak i zaniedbania w przekazywaniu akt do archiwów państwowych związane z przemianami ustrojowymi po 1989 r.²⁶

Na koniec należy wymienić jedyny przechowywany w APG przykład instytucji finansowej z Lęborka, jakim jest zespół Bank Rolny Oddział Powiatowy w Lęborku obejmujący dokumentację z lat 1951–1961 (9 pozycji)²⁷. Do zadań Banku Rolnego, zgodnie z dekretem o reformie bankowej z 1948 r. należało finansowanie rolnictwa w zakresie inwestycji i kredytów obrotowych oraz kontrola gospodarki finansowej w ramach inwestycji przedsiębiorstw finansowanych przez bank – oddział powiatowy w Lęborku wykonywał takie czynności w odniesieniu do powiatu lęborskiego. Organem pomocniczym były gminne kasy spółdzielcze powołane do obsługi rolników na terenie jednej lub kilku gmin. W 1953 r. nastąpiła reorganizacja Banku Rolnego i jego dotychczasowe kompetencje zostały w znacznym stopniu ograniczone na rzecz Narodowego Banku Polskiego oraz prezydiów rad narodowych. NBP przejął agendy oraz aktywa i pasywa dot. finansowania i kontroli obsługiwanych przedsiębiorstw, zakładów i instytucji,

²⁴ W 1976 r. obie organizacje (ZMS i ZMW) zostały połączone i utworzyły Związek Socjalistyczny Młodzieży Polskiej (ZSMP).

²⁵ APG OG, nr zesp. 955.

²⁶ Akta organizacji młodzieżowych z terenu Gdańska i całego województwa gdańskiego przechowywane przez Zarząd Wojewódzki ZMW, Zarząd Wojewódzki ZSMP, Biuro Turystyki Młodzieżowej ZSMP „Juventur” oraz Komendę Wojewódzką Ochotniczego Hufca Pracy w Gdańsku trafiły w 1993 r. do APG w stanie całkowicie nieuporządkowanym, bez jakiegokolwiek ewidencji i w bardzo złym stanie.

²⁷ APG OG, nr zesp. 16, wcześniej APG, nr zesp. 1745.

spółdzielni i gospodarstw rolnych, natomiast Prezydium PRN przejął agendy w zakresie Państwowego Funduszu Ziemi. Jednocześnie zlikwidowano oddział powiatowy, powołując w to miejsce oddział rejonowy w Lęborku. W przechowywanym zespole znajduje się jedynie dokumentacja finansowa z lat 1951–1961, taka jak bilanse roczne i miesięczne oraz załączniki do bilansu (sygn. 1–9).

Przedstawiona w obu artykułach dokumentacja, mogąca stanowić źródło do historii Lęborka przechowywana w APG oraz w jego Oddziale w Gdyni, jest bardzo różnorodna i choć w przypadku akt powstałych do 1945 r. nie zawiera ona akt dla historyka miasta czy regionu najistotniejszych, to w przypadku materiałów powojennych (a przynajmniej tych wytworzonych do 1975 r.) jest już inaczej. Akta Zarządu Miejskiego i MRN, Starostwa Powiatowego czy Prezydium PRN, jak również akta partii politycznych i organizacji młodzieżowych stanowią cenny zbiór dokumentów, których nie można pominąć przy zbieraniu informacji czy poszerzaniu wiedzy o tym mieście.

BIBLIOGRAFIA

LITERATURA

75-lecie Archiwum Państwowego w Gdańsku 1946–2021, Gdańsk 2021.

Bardach J., Leśnodorski B., Pietrzak M., *Historia państwa i prawa polskiego*, Warszawa 1976.

Dzieje Lęborka, red. J. Borzyszkowski, Gdańsk 2009.

Wojna o akta. Studia i materiały źródłowe, IPN Gdańsk 2001.

Regliński A., *Akta PZPR w zasobie Archiwum Państwowego w Gdańsku*, „Historia-Archiwa-Gdańsk”, t. 1, Gdańsk 2018.

Regliński A., *Archiwum Państwowe w Gdańsku Oddział w Gdyni. Przewodnik po zasobie archiwalnym*, Warszawa 2007.

Regliński A., *Źródła do dziejów Lęborka w zasobie Archiwum Państwowego w Gdańsku – część I*, „Szczecińskie Studia Archiwalno-Historyczne” 2022, nr 6.

ZDJĘCIA – OPISY

ANDRZEJ REGLIŃSKI

Źródła do dziejów Lęborka w zasobie Archiwum Państwowego w Gdańsku – część II (akta po 1945 r.)

STRESZCZENIE

Po zakończeniu działań wojennych w 1945 r. Lębork został włączony do Polski i stał się siedzibą powiatu. Dokumentacja wytworzona w latach 1945–1975

dotycząca Lęborka i powiatu lęborskiego znajduje się w Archiwum Państwowym w Gdańsku. Do najważniejszych materiałów należą akta ówczesnej administracji, czyli Zarządu Miejskiego i Miejskiej Rady Narodowej, Starostwa Powiatowego oraz Prezydium Powiatowej Rady Narodowej. Oprócz tego w APG znajdują się także akta partii politycznych: PPR, PPS, PZPR oraz organizacji młodzieżowych: ZMP, ZMS i ZMW. Interesującym źródłem są mapy z Powiatowego Biura Geodezji i Urzędzeń Rolniczych w Lęborku dotyczące Lęborka oraz kilkudziesięciu miejscowości z terenu powiatu lęborskiego, sporządzone w latach 1838–1943.

SŁOWA KLUCZOWE: archiwum państwowe, Gdańsk, Gdynia, Lębork, bank rolny, mapy, miejska rada narodowa, organizacje młodzieżowe, partie polityczne, powiatowa rada narodowa, PPS, PPR, PZPR, ZMP, ZMS, ZMW

ANDRZEJ REGLIŃSKI

Sources for the history of Lębork in the resources of the State Archives in Gdańsk – part II (files after 1945)

SUMMARY

After the end of hostilities in 1945, Lębork was incorporated into Poland and became the seat of the district. Documentation created in the years 1945–1970 regarding Lębork and the Lębork district is located in the State Archives in Gdańsk. The most important materials include the files of the then administration, i.e. the Municipal Board and the Municipal National Council, the District Office and the Presidium of the District National Council. In addition, the APG also contains files of political parties: PPR, PPS, PZPR and youth organizations: ZMP, ZMS and ZMW. Very interesting are the maps from the District Office of Geodesy and Agricultural Facilities in Lębork regarding Lębork and several dozen towns in the Lębork district, prepared in the years 1838–1943.

KEYWORDS: State archives, Gdansk, Gdynia, Leborg, agricultural bank, maps, Municipal National Council, youth organizations, political parties, District National Council, PPS, PPR, PZPR, ZMP, ZMS, ZMW